

Laurea-ammattikorkeakoulu
Varhaiskasvatuksen opettajan täydennyskoulutus
Portfolio-opinnäytetyö
Mirva Nättiaho-Rönholm
Kevät 2021

OSALLISUUDEN KUPERKEIKKA

The Somersault of participation

Tämä opinnäytetyö kuvaa, mitkä tekijät vaikuttavat osallisuuden tunteen kokonaiskuvaan varhaiskasvatuksessa lasten ja varhaiskasvattajien näkökulmasta, unohtamatta vanhempien täydentävää vaikutusta lapsen kasvussa ja kehityksessä.

Opinnäytetyö on toteutettu soveltuvin osin kuvailevana, narratiivisena kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus ja sen aineisto rajautuvat pääasiassa suomalaiseen kirjallisuuteen ja sen kontekstiin. Katsaukseen on valittu tutkimuksia ja artikkeleita, jotka sijoittuvat pääosin 2000-luvulle. Tavoitteena on tuoda esille maineikkaiden asiantuntijoiden tutkittuja teorioita (Hartin Osallisuuden porrasmalli, Shierin tasomalli Polkuja osallisuuteen, Turjan Lasten osallisuuden moniulotteisuus –malli) lapsen osallisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä vuorovaikutuksesta lasten, päivähoiton henkilökunnan ja vanhempien välisessä yhteistyössä. Kirjallisuuskatsaus yhdistää olemassa olevat teoriat ja voimassa olevan varhaiskasvatustlain (2018) suomalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyössä kerrotaan, minkälaista suomalainen varhaiskasvatus on nykyään, mitä osallisuus tarkoittaa ja mitä käsitteitä siitä käytetään, minkälaisia lainalaisuuksia osallisuuden pedagogiikka pitää sisällään ja miten osallisuus käytännössä ilmenee varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen yksi suurimmista tavoitteista on luoda maaperä vuorovaikutustaitojen oppimiselle siten, että opitut asiat kantavat pitkälle aikuisuuteen. Osallisuuden pedagogiikkaa käsitellään erityisesti vuorovaikutuksen, sitoutumisen, vapaaehtoisuuden ja turvallisen

ilmapiirin näkökulmista. Osallisuuden pedagogiikan ydintä on, että kasvattajalta löytyy aitoa herkkyyttä reagoida lapsen viesteihin. Osallisuus tarkoittaa laajimmillaan yhteisen ja vuorovaikutuksellisen toimintakulttuurin rakentamista ja sen puolesta toimimista. Tavoitteena on, että osallisuuden tunne ulottuu lasten koteihin asti ja sen varaan rakentuu yhdenvertainen ja tasa-arvoinen varhaiskasvatuksen toimintamalli.

Opinnäytetyön tuloksissa todetaan, että varhaiskasvatuksessa on monia osallisuuden haasteita. Vaikka varhaiskasvatuksen henkilöstön merkitys tulee esille useissa tutkimustuloksissa, osallisuuden haasteet ovat myös yhteiskunnallisia ja kulttuuriin sidottuja. Osallisuuden merkityksen moninaisuus ja henkilöstön erilaiset näkemykset sekä suhtautuminen osallisuuteen tekevät tilanteesta haastavan. Lasten näkökulmasta osallisuuden tunnetta voi kasvattaa ottamalla lapset mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Lapsille tärkeintä on, että heidän suunnitelmiaan käytännössä pohditaan ja toteutetaan. Tämä vaatii ammattilaisilta kykyä luopua omista ideoistaan, vallastaan ja antaa mahdollisuuksia lapsille. Osallisuus-koulutus, avoin vuoropuhelu ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden motivointi muutokseen voisivat lisätä lasten osallisuutta ja auttaa kasvattajia suhtautumaan osallisuuden kulttuuriin myönteisesti.

Varhaiskasvatuslaki (2018) ja monet teoriat korostavat lasten ja kasvattajien välistä tasa-arvoa, yhdenmukaista kohtelua, empatiaa, turvallisuutta ja sensitiivisyyttä lasten kohtaamisessa ja kasvatuksessa, mutta perhe jää monin paikoin vähälle käsittelylle. Arjen käytäntöjen ja pedagogiikan kehittämisen keskeiset tekijät eivät saisi jäädä varhaiskasvatuksessa vain lapsiin ja ammattilaisiin, vaan vaikutuksen tulisi yltää perheisiin asti. Voiko lapsi tuntea täysipainoista osallisuutta varhaiskasvatuksessa, jos hänellä ei ole kokemusta kasvattajien ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta ja yhteistyöstä? Voisiko lapsen tuntema osallisuuden tunne olla voimakkaampi, jos lapsi näkisi, miten kaikki lähimmät aikuiset toimivat hänen parhaakseen pyrkien samoihin tavoitteisiin niin kotona kuin päivähoidossa?

Osallisuuden pedagogiikka on ns. ruohonjuuritason toimintaa, joka perustuu toisten ihmisten kunnioitukseen ja kykyyn olla ja elää sellaisten ihmisten parissa, jotka eivät edusta samanlaisia arvoja kuin itse. Säännöllinen ja aukoton vuoropuhelu lasten, vanhempien ja kasvattajien välillä vaatii suomalaisen kasvatukseen ja opetusperinteeseen asenne- ja kulttuurimuutoksen, mutta voisi olla avain osallisuuden tunteen lisääntymiseen varhaiskasvatuksessa. Mahdollisuus tuntea osallisuutta ja kasvaa yhteisössä vastuuntuntoiseksi ryhmän jäseneksi luo vahvan pohjan toimia aikuisena tasa-arvoisena kansalaisena.

